

яку діяльність, що суперечить цільовому призначенню або може негативно вплинути на стан цих об'єктів, чим опосередковано встановлюються обмеження у викупі земельних ділянок для суспільних потреб, що суперечать даним вимогам.

Висновок. На основі вищевикладеного, вважаємо за доцільне, запропонувати авторське визначення поняття земельної ділянки як об'єкта правовідношення викупу для суспільних потреб, під яким слід розглядати юридично відокремлену межами частину земної поверхні (в тому числі ґрунтовий покрив та багаторічні насадження) та простір навколо неї, з установленим місцем розташування, визначеним правовим режимом, яка належить на праві приватної власності юридичній та (або) фізичній особі, обтяжена існуючими суспільними потребами, для задоволення яких здійснюється її викуп.

1. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів 3 – 14 юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів] М. В. Цвік, В. Д. Ткаченко, Л. Л. Богачова та ін.; За ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. – Харків: Право, 2002. – 432 с. 2. Кулинич П. Право власності на землю: нові підходи до визначення змісту // Право України. – 2009. – № 9. – С. 22 – 29. 3. Шульга М. В. Актуальные правовые проблемы земельных отношений в современных условиях. – Х.: Консум,

1998. – 224 с. 4. Кулинич П. Земельні ділянки сільськогосподарського призначення як об'єкти правового обігу // Право України. – 2010. – № 5. – С. 115 – 122. 5. Клейменова Е. С. Правовое регулирование изъятия (выкупа) земельного участка для государственных и муниципальных нужд: Дис... кан. юр. наук: 12.00.03; 12.00.06 / Орловский государственный технический университет. – Орел. – 2008. – 197 с. 6. Мірошніченко А. М., Марусенко Р. І. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. – 507 с. 7. Старостенко Д. М. Правове регулювання межування земель: Дис... кан. юр. наук: 12.00.06 / Київський національний університет ім. Т. Шевченка. – К., – 2009. – 242 с. 8. Мірошніченко А. М. Земельне право України: Підручник. – К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. – 712 с. 9. Пейчев К. П. Правове регулювання відчуження земельних ділянок: Автореф. дис... кан. юр. наук: 12.00.06 / Національна юридична академія України ім. Я. Мудрого. – Харків, – 2005. – 18 с. 10. Костяшкін І. О. Окремі питання забезпечення соціальної функції права власності на землю в Україні // Університетські наукові записки. – 2009. – № 4 (32). – С. 139 – 143. 11. Корчевна Л. Мета права як проблема (політико – правовий аналіз) // Юридична Україна. – 2004. – № 1. – С. 16 – 19. 12. Кошичева О. Еколого-правова природа понять "обмеження" та "обтяження" // Юридична Україна. – 2008. – № 10. – С. 72 – 74. 13. Шеремет А. П. Земельне право України: навч. посіб. – К., – 2005. – 632 с. 14. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України: від 17 лютого 2011 року // Офіційний вісник України. – 2011. – № 18. – Ст. 735. 15. Кабытов Н. П. Выкуп земельного участка как основание прекращения права частной собственности: Дис... кан. юр. наук: 12.00.06 / Самарский государственный университет. – Самара. – 2004. – 214 с.

Надійшла до редколегії 01.06.11

УДК 347.736.7

I. Вечірко, суддя, канд. юрид. наук

ПРО ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ВІДНОСИН У СПРАВАХ ПРО БАНКРУТСТВО ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

У статті, з урахуванням судової практики, досліджуються деякі питання правового регулювання процесуальних відносин у справах про банкрутство. Особлива увага приділяється аналізу проблем, пов'язаних з порушенням справи про банкрутство та виявленням кредиторів боржника. Автором внесено пропозиції щодо вдосконалення окремих процесуальних норм, що регулюють правовідносини неспроможності.

Ключові слова: банкрутство, господарський суд, процесуальні правовідносини, боржник, кредитор, арбітражний керуючий, учасники провадження у справі.

В статье с учетом судебной практики исследуются некоторые вопросы правового регулирования процессуальных отношений в делах о банкротстве. Особое внимание уделяется анализу проблем, связанных с возбуждением дела о банкротстве и выявлением кредиторов должника. Автором внесено предложение по усовершенствованию отдельных процессуальных норм, которые регулируют правоотношения несостоятельности.

Ключевые слова: банкротство, хозяйственный суд, процессуальные правоотношения, должник, кредитор, арбитражный управляющий, участники производства по делу.

In the article, subject to judicial practice, investigated some issues of legal regulation of relations in the procedural bankruptcy. Particular attention is paid to the analysis of problems related to violation of bankruptcy and creditor debtor identification. The author made some proposals to improve the procedural rules governing the legal insolvency.

Key words: Bankruptcy, Commercial Court, procedural legal debtor, creditor, trustee in bankruptcy, the participants of the proceedings.

Інтеграція України до європейського співтовариства потребує проведення економічних реформ, значного оновлення законодавства, яке регулює відносини в сфері підприємництва. Проблеми, пов'язані з реформуванням законодавства про банкрутство, останнім часом знаходяться в центрі уваги органів законодавчої, виконавчої та судової влади, обговорюються в засобах масової інформації. У Верховній Раді України зареєстровано законопроект №8531 від 18 травня 2011 року, яким передбачається викласти Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" у новій редакції [1]. Зазначені обставини зумовлюють необхідність широкої дискусії науковців та фахівців-практиків для вироблення пропозицій по реформуванню відповідного законодавства.

Порушення справи про банкрутство зумовлює виникнення правовідносин процесуального характеру між господарським судом та іншими учасниками провадження. Процесуальні правовідносини, разом з іншими правовідносинами неспроможності, утворюють цілісну систему правового регулювання. Роль процесуальних відносин полягає у практичній реалізації норм інституту неспроможності при здійсненні провадження у справах про банкрутство [2, 13].

В зв'язку з цим важливе значення має виявлення проблем правового регулювання процесуальних відносин та пошуку шляхів їх вирішення.

Насамперед, слід звернути увагу на особливості порядку порушення провадження у справах про банкрутство. Механізм порушення провадження у справі має бути прозорим, зрозумілим для суб'єктів правовідносин неспроможності та враховувати їх права і законні інтереси. В зв'язку з цим цікавим є досвід інших держав. Згідно з законодавством Німеччини після подання заяви про порушення справи судом призначається експерт, який проводить фінансовий аналіз боржника. Метою такого аналізу є встановлення наявності підстав для порушення провадження, достатності майна боржника для погашення процесуальних витрат, а також перспектив подальшої виробничої діяльності боржника. Для запобігання зменшенню майнових активів боржника судом можуть бути вжиті такі заходи забезпечення вимог кредиторів: призначення тимчасового керуючого; накладення на боржника заборони щодо здійснення управлінських та розпорядчих дій; призупинення виконавчих проваджень відносно майна боржника; тимчасовий арешт поштового листування боржника.

Німецьке законодавство передбачає обов'язкове заслуховування боржника після подачі заяви кредитора щодо порушення справи про неспроможність. При цьому на боржника покладається обов'язок надати всі довідки, необхідні для судового рішення, а також підтримувати суд у виконанні його завдань. Боржником має бути заповнена детальна анкета про його майновий стан [3, 107].

З урахуванням висновку експерта (тимчасового керуючого) суд приймає рішення і за наявності підстав порушує провадження у справі про неспроможність. Таким чином, період між моментом подачі заяви і прийняттям рішення про порушення справи складає від кількох тижнів до трьох місяців [4, 447].

Законодавство США передбачає відмінності порушення справи в залежності від того, хто подає заяву – боржник чи кредитор. При поданні заяви боржником провадження вважається порушеним, і суд виносить відповідну постанову. Заява про порушення справи має бути подана трьома кредиторами з незабезпеченими вимогами, сума яких складає не менше п'яти тисяч доларів. Подача заяви автоматично тягне за собою припинення всіх судових проваджень у відношенні боржника. При надходженні до суду заяви кредитора, суд зобов'язаний заслухати боржника. Якщо боржник не висуває заперечень, відбувається порушення провадження у справі. За наявності заперечень боржника проводиться судове засідання, на якому встановлюється майновий стан боржника, а також його спроможність виконати свої зобов'язання. Порушення провадження у справі відразу проводиться з особливостями, пов'язаними із застосуванням або ліквідаційної процедури або процедури реорганізації боржника [4, 516].

Істотним недоліком вітчизняного законодавства є позбавлення боржника можливості надати свої пояснення та відповідні докази під час розгляду господарським судом питання щодо порушення провадження у справі про банкрутство. В науковій літературі висловлювалися пропозиції щодо необхідності удосконалення механізму порушення провадження у справі про банкрутство. Так, Б.М. Поляков звертає увагу, що, порушуючи справу про банкрутство, господарський суд використовує в якості підстави тільки ті документи, які додані ініціуючим кредитором до заяви, і під час прийняття заяви судом відсутня змагальність сторін. Крім цього, порушення справи про банкрутство зачіпає права всіх кредиторів боржника, внаслідок дії мораторію на задоволення вимог кредиторів. Аналізуючи зазначені обставини, Б.М. Поляков дійшов висновку, що прийняття судового акта про порушення справи про банкрутство по формальним підставам призводить до порушення конституційних прав господарюючих суб'єктів [5, 16-17].

Варто вказати, що ще в римському праві зверталась увага на необхідність врахування думки обох сторін, що доводить вислів "Audiat et altera pars!", що означає "Хай буде вислухана й друга сторона".

З урахуванням судової практики та вивчення досвіду застосування законодавства про банкрутство в інших державах автором статті раніше пропонувалось передбачити такий порядок порушення справи, відповідно до якого ухвала суду про порушення провадження у справі та застосування до боржника судової процедури розпорядження майном має виноситись за наслідками розгляду вимог ініціуючого кредитора в судовому засіданні за участю представників боржника та з урахуванням поданих боржником заперечень [6, 61].

Вказані пропозиції знайшли своє відображення в Проекті нової редакції Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банк-

рутом" від 18 травня 2011 р. №8531 [1]. Так, вказаним законопроектом передбачається новий порядок порушення провадження у справі, що складається з двох етапів. На першому етапі судом має бути вирішено питання про прийняття заяви про порушення справи, відмову в її прийнятті чи повернення поданої заяви. Приймаючи заяву про порушення справи про банкрутство, суд призначає підготовче засідання. На другому етапі за результатами розгляду справи в підготовчому засіданні суд, з урахуванням пояснень сторін, виносить ухвалу про порушення провадження у справі про банкрутство, або про відмову у порушенні провадження. Запропонований механізм порушення провадження у справі має запобігти численним випадкам безпідставного порушення справ про банкрутство лише за поданими заявником доказами.

Викликає інтерес питання щодо можливості відкликання боржником поданої ним заяви про порушення справи про банкрутство. Обов'язок боржника подати заяву про своє банкрутство спрямований в першу чергу на захист вимог кредиторів. У зв'язку з цим не можна погодитися з позицією Вищого господарського суду України, викладеною у постанові від 18 листопада 2009р. у справі №10/41-09, в якій йдеться про те, що відкликання боржником своєї заяви щодо порушення справи про банкрутство, поданої в порядку ч. 5 ст. 7 Закону про відновлення платоспроможності боржника, до здійснення публікації оголошення не може порушувати прав кредиторів як осіб, участь яких на цій стадії справи Законом не передбачена [7]. В даному випадку ВГСУ не враховано того факту, що ч. 5 ст. 7 Закону визначено обставини, за яких боржник зобов'язаний звернутися до господарського суду із заявою щодо порушення справи про банкрутство. Під час розгляду заяви боржника суд вивчає саме питання про наявність обставин, вказаних боржником у заяві. У підготовчому засіданні суд остаточно з'ясовує наявність підстав для порушення справи та у разі їх відсутності припиняє провадження у справі. Крім цього, провадження у справі такого боржника може бути припинено після застосування до нього процедур банкрутства відповідно до ст. 40 Закону про відновлення платоспроможності боржника. Таким чином, провадження у справі за заявою боржника, який був зобов'язаний подати заяву про своє банкрутство, має тривати до того часу, поки воно буде припинено на підставах, передбачених Законом. Боржник не має права відкликати подану ним заяву насамперед тому, що він публічно (шляхом звернення до суду та направлення копій заяви кредиторам) повідомив про наявність обставин, які зобов'язують його звернутися до господарського суду. Оскільки на час відкликання боржником своєї заяви зазначені обставини не змінилися, боржник, відкликаючи заяву, порушує вимоги ч. 5 ст. 7 Закону, норми якої зобов'язують його звернутися до суду.

Інша правова ситуація виникає, коли боржник реалізує своє право на подачу заяви про визнання себе банкрутом. Очевидно і в такому випадку господарський суд, забезпечуючи публічний інтерес, не має приймати відмову від заяви щодо порушення справи про банкрутство, якщо вона надійшла після винесення ухвали суду про порушення провадження у справі. Слід зазначити, що правові наслідки застосування процедур банкрутства є істотними, а тому не можуть бути повернуті в попередній стан без спричинення шкоди кредиторам та іншим учасникам провадження у справі.

На нашу думку, боржник має право відкликати свою заяву про визнання його банкрутом до винесення господарським судом ухвали про прийняття цієї заяви до розгляду. Після порушення провадження у справі і вве-

дення процедури розпорядження майном боржник не має права відкликати свою заяву, оскільки це порушує права та охоронювані законом інтереси учасників провадження, в першу чергу – кредиторів. Надання боржнику права в будь-який момент відмовитися від поданої ним заяви може бути використано недобросовісним боржником для ухилення від виконання своїх грошових зобов'язань і зобов'язань по сплаті обов'язкових платежів.

Інша проблема пов'язана з виявленням кредиторів боржника. Існуючий на сьогодні порядок виявлення кредиторів є недосконалим та таким, що не дозволяє всім кредиторам боржника отримати інформацію стосовно порушення провадження у справі про банкрутство. Так, відповідно до ч. 5 ст. 11 Закону про відновлення платоспроможності боржника, оголошення щодо порушення справи про банкрутство подається ініціуючим кредитором до офіційних друкованих органів Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, якими є, відповідно, газети "Голос України" та "Урядовий кур'єр". Таким чином, кредиторам необхідно постійно відслідковувати наявність публікацій щодо порушення справ про банкрутство своїх контрагентів в обох друкованих виданнях. За існуючого порядку такі кредитори, як громадяни-підприємці, малі та середні підприємства, не маючи відповідного штату працівників, в багатьох випадках не можуть своєчасно отримати інформацію щодо порушення справ про банкрутство, стосовно своїх боржників. Наслідком порушення кредиторами строків звернення в господарський суд із заявою з вимогами до боржника, відповідно до ч. 2 ст. 14 Закону про відновлення платоспроможності боржника, є погашення цих вимог, тобто втрата матеріального права. Очевидно, що для вирішення даної проблеми законодавцю необхідно діяти у двох напрямках:

1) передбачити інший порядок оприлюднення інформації щодо порушення справ про банкрутство;

2) виключити із Закону норму ч. 2 ст. 14 щодо погашення вимог кредитора, який несвоєчасно подав до суду заяву з вимогами до боржника.

Більш прийнятним для кредиторів, як суб'єктів підприємницької діяльності, так і державних органів була б публікація оголошення про порушення справи в одному друкованому виданні. Таким виданням може бути "Вісник Державного департаменту з питань банкрутства", який би виходив періодично, наприклад, два рази на місяць. Крім цього, відповідна інформація могла б міститися в мережі Інтернет на офіційному сайті Державного департаменту з питань банкрутства. Такий порядок сприяв би створенню належних умов для отримання кредиторами інформації щодо порушення справи про банкрутство.

Одночасно необхідно передбачити можливість розгляду господарським судом вимог кредиторів, які несвоєчасно подали заяви з вимогами до боржника. Визнані господарським судом, вимоги таких кредиторів мають задовольнятися в останню чергу.

В провадженні у справі про банкрутство виникають ситуації, коли кредитор, вимоги якого вже включені до реєстру вимог, на підставі ухвали суду, уступає право вимоги іншій особі. Законом прямо не врегульовано дане питання. Зокрема, Закон не визначає порядок внесення змін до реєстру вимог кредиторів, а також не передбачає права арбітражного керуючого самостійно внести зміни до реєстру вимог без ухвали господарського суду.

Кредитор у справі про банкрутство не повинен бути позбавлений права включення до реєстру вимог, якщо він у встановленому цивільним законодавством порядку став правонаступником вимог до боржника.

Заміна суб'єкта процесуального правовідношення повинна мати місце у разі як універсального, так і сингулярного правонаступництва в матеріальному правовідношенні. Цілком обґрунтованим є думка, що в усіх випадках, коли відбувається правонаступництво в матеріальному правовідношенні, повинно мати місце процесуальне правонаступництво на будь-якій стадії господарського процесу [8, 177].

В постанові Пленуму Верховного Суду України №15 від 18 грудня 2009р. "Про судову практику в справах про банкрутство" вказано, що арбітражні керуючі повинні вносити до реєстру відомості про заміну кредиторів за грошовими зобов'язаннями у разі переходу їх права вимоги відповідно до правил ЦК України; господарські суди мають зобов'язувати арбітражних керуючих вносити відповідні зміни до реєстру в разі оскарження необґрунтованої відмови арбітражних керуючих у внесенні відомостей про заміну кредитора [9]. Таким чином, у наведеному роз'ясненні пропонується вносити зміни до реєстру вимог кредиторів самим арбітражним керуючим без рішення господарського суду. Проте не можна погодитись із таким порядком внесення змін до реєстру, оскільки відповідно до ст. 15 Закону про відновлення платоспроможності боржника реєстр вимог кредиторів затверджується господарським судом. Будь-які зміни до реєстру вимог мають вноситися арбітражним керуючим виключно на підставі ухвали господарського суду.

Процесуальний порядок проведення заміни кредитора може бути наступним. правонаступник має звернутися в господарський суд із заявою про заміну кредитора та надати докази свого правонаступництва (договір про уступку права вимоги). Після розгляду заяви господарський суд має винести ухвалу, на підставі якої правонаступник стає учасником провадження у справі про банкрутство. В зазначеній ухвалі одночасно має бути вказано про внесення відповідних змін до реєстру вимог кредиторів.

Недостатня законодавча урегульованість діяльності арбітражних керуючих та відсутність системного аналізу стану справ у цій сфері створюють умови для порушення законодавства та зловживань під час проведення процедур банкрутства, упередженості дій арбітражних керуючих на користь окремих кредиторів. Найбільшого поширення набули факти хабарництва, зловживання службовим становищем при проведенні оцінки майна, порушення порядку продажу майнових активів боржника [10, 111]. Все це зумовлює необхідність звернення уваги на порядок призначення судом арбітражних керуючих.

Судова практика свідчить, що в ряді справ суд призначав арбітражним керуючим державного підприємства іншу особу, ніж запропонована державним органом з питань банкрутства. Мотивами таких дій суду є погодження комітетом кредиторів іншої кандидатури, ніж запропоновано державним органом, а також – наявність у господарського суду сумнівів щодо можливості належного виконання запропонованою особою повноважень арбітражного керуючого. На нашу думку, при такому підході не забезпечується в повному обсязі реалізація повноважень державного органу з питань банкрутства. За наявності у суду сумнівів щодо можливості належного виконання повноважень особою, яка запропонована державним органом, доцільно було б передбачити повторне звернення до цього органу з метою надання іншої кандидатури арбітражного керуючого.

Проектом Закону України №8531 від 18 травня 2011 року [1] передбачається наділити державний орган з питань банкрутства правом призначення арбітражних керуючих для державних підприємств та підприємств, у статутному фонді яких частка державної влас-

ності перевищує 25%. На нашу думку, такі пропозиції не враховують концептуальних засад законодавства про банкрутство, які передбачають здійснення господарським судом контролю за діями учасників провадження у справі про банкрутство. Для організації такого контролю суд має бути наділений правом призначення арбітражного керуючого, який забезпечить проведення судових процедур, а також правом усунення арбітражного керуючого, якщо він неналежащим чином виконує свої обов'язки. Саме господарський суд має передбачені Конституцією України та іншими нормативними актами повноваження щодо встановлення відповідності дій учасників провадження, у тому числі арбітражних керуючих, вимогам законодавства. На нашу думку, обмеження прав суду на здійснення контролю за діями арбітражних керуючих негативно вплине на ефективність застосування процедур банкрутства.

Частиною 11 ст. 17 Закону передбачено в провадженні у справі про банкрутство розгляд заяв керуючого санацією щодо визнання угод боржника недійсними і повернення всього отриманого за такою угодою. Даною нормою визначені спеціальні підстави визнання недійсними угод. Зокрема, може бути визнано недійсною угоду, укладену боржником із заінтересованими особами і в результаті якої кредиторам завдані чи можуть бути завдані збитки. Також може бути визнана недійсною угода, укладена боржником з окремим кредитором чи іншою особою протягом шести місяців, що передували дню винесення ухвали про санацію і надає перевагу одному кредитору перед іншим. Таким чином, контрагентом у таких угодах можуть бути як кредитори у справі про банкрутство, так і будь-які інші особи. Розглядаючи заяву керуючого санацією про визнання недійсною угоди, господарський суд має залучити до участі у розгляді справи особу, з якою боржник уклав оспорювану угоду. При цьому у справі про банкрутство така особа не може отримати статусу сторони, якщо вона не є кредитором боржника. Тому вказана особа бере участь у розгляді справи в якості учасника провадження у справі про банкрутство. Приймаючи участь у розгляді господарським судом заяви про визнання угоди недійсною, контрагент боржника за оспорюваною угодою має бути наділений процесуальними правами, передбаченими для сторін та інших учасників провадження у справі про банкрутство. Зокрема, це право брати участь в судових засіданнях, надавати пояснення, заперечувати проти доводів інших учасників провадження, у тому числі керуючого санацією. Слід зазначити, що визнання недійсною угоди боржника може проводитись і в межах ліквідаційної процедури на підставі заяви ліквідатора банкрута. В цьому випадку має бути передбачено той же процесуальний порядок, який встановлено для розгляду заяв керуючого санацією та забезпечено додержання прав учасників провадження у справі.

Звернемося також до проблем, пов'язаних із здійсненням процедури мирової угоди. Мирова угода може бути розірвана за рішенням господарського суду у разі її невиконання боржником щодо не менше як третини вимог кредиторів. На відміну від визнання мирової угоди недійсною, Законом прямо не передбачені процесуальні наслідки розірвання такої угоди. На нашу думку, після розірвання мирової угоди провадження у справі про банкрутство має бути поновлено, оскільки подальший розгляд справи в такому випадку сприяє досягненню одного із завдань провадження у справі – задоволенню вимог кредиторів. Не підлягає поновленню провадження у справі про банкрутство лише у тому випадку, коли на час розірвання мирової угоди відносно боржника вже порушена нова справа про банкрутство. В

цьому випадку конкурсні кредитори, відповідно до ч. 8 ст. 39 Закону, можуть заявити свої вимоги у новій справі про банкрутство в межах, передбачених раніше укладеною мировою угодою.

В судовій практиці виникають ситуації, коли в порушення умов мирової угоди, зокрема встановленої черговості, задовольняються вимоги окремих кредиторів. Розірвання мирової угоди, відповідно до Закону, не тягне за собою обов'язок конкурсних кредиторів повернути боржнику все отримане ними в ході її виконання. У зв'язку з цим необхідно передбачити в Законі норму про те, що кредитори зобов'язані повернути все отримане в ході виконання угоди, якщо вони знали чи повинні були знати про те, що задоволення їх вимог проведене з порушенням прав та охоронюваних законом інтересів інших кредиторів.

Законом передбачена можливість розірвання мирової угоди господарським судом стосовно окремого кредитора, що не зумовлює її розірвання відносно інших кредиторів. При цьому Закон не визначає ні підстав, ні наслідків розірвання мирової угоди щодо окремого кредитора чи кількох кредиторів. Очевидно, що норма про розірвання угоди щодо окремого кредитора має бути виключена із Закону, оскільки після розірвання мирової угоди строки виконання зобов'язання боржником щодо цього кредитора вважаються такими, що настали, і цей кредитор отримує переваги в погашенні боргу, бо не пов'язаний умовами даної угоди.

Однією із особливостей провадження у справах про банкрутство є здійснення його протягом тривалого часу та необхідність дотримання строків застосування судових процедур. В зв'язку з цим оскарження судових актів не повинно створювати перешкод для руху провадження у справах про банкрутство. Першим кроком на шляху усунення вказаних перешкод стало внесення змін до ГПК України, якими зменшено строки розгляду апеляційних та касаційних скарг на судові акти [11]. Проте, не було враховано того факту, що у справах про банкрутство усі судові акти, крім постанови про визнання боржника банкрутом, виносяться у формі ухвал. При цьому ухвалами вирішуються такі складні питання, як визнання та відхилення вимог кредиторів, затвердження плану санації, затвердження звіту ліквідатора за результатами ліквідаційної процедури та ряд інших. В більшості випадків суди апеляційної та касаційної інстанцій не можуть протягом встановленого ГПК 15-ти денного строку з'ясувати відповідність судового акту суду першої інстанції вимогам законодавства. В зв'язку з цим виникає необхідність у збільшенні строку розгляду апеляційних та касаційних скарг на ухвали, що виносяться у справах про банкрутство, наприклад, до одного місяця.

Крім цього, слід звернути увагу на те, що ГПК України прямо не визначає коло судових актів, які підлягають оскарженню в справах про банкрутство. Проте, Закон також не містить посилання на оскарження ряду судових актів, які мають істотне значення для учасників провадження, зокрема, постанови про визнання боржника банкрутом, ухвали про відхилення вимог кредитора та ін. В зв'язку з цим слід внести відповідні зміни до Закону, якими передбачити оскарження відповідних судових актів.

Межі даної статті не дають можливості окреслити усього комплексу проблем правового регулювання процесуальних відносин у справах про банкрутство. Широке обговорення поставлених питань буде сприяти вдосконаленню правового регулювання відносин неспроможності та більш ефективному здійсненню правосуддя у справах про банкрутство.

1. Проект Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" (нова редакція) № 8531 від

18.05.2011. – Режим доступу: <http://www.portal.rada.gov.ua>. 2. Вечірко І.О. Правове регулювання процесуальних відносин у справах про банкрутство в Україні: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04 / І.О. Вечірко. – К., 2011. – 20 с. 3. Wehr, Thomas. Grundzüge des deutschen Insolvenzverfahrens, Insolvenzordnung InsO // Überblick über die Handelssachen in Deutschland und in der Ukraine : [наук. роботи] / відп. ред. Б.М.Поляков. – К.: Логос, 2008. – С. 100-123. 4. Конкурсное производство [Текст] : учебно-практический курс / под ред. В.В. Яркова. – СПб.: Издательский дом С.Петербург. гос. ун-та, 2006. – 568 с. 5. Поляков Б.М. Коментар судової практики Верховного Суду України у справах про банкрутство / Б.М.Поляков. – К.: Логос, 2008. – 488 с. 6. Вечірко І.О. Основні стадії провадження у справі про банкрутство: особливості класифікації та зміст / І.О. Вечірко // Вісник господарського судочинства.

– 2009. – №3. – С. 58-67. 7. Постанова Вищого господарського суду України від 18.11.2009 р. у справі № 10/41-09. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua>. 8. Шкляр Т. Сторони у господарському процесі: правове регулювання / Т. Шкляр // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – №11. – С.175-178. 9. Постанова Пленуму Верховного Суду України №15 "Про судову практику в справах про банкрутство" від 18.12.2009р. // Вісник Верховного Суду України. – 2010. – №2 (114). 10. Кузьменко О., Безрутенко С. Аналіз проблем правозастосовної діяльності у сфері фіктивного і прихованого банкрутства // Право України. – 2009. – №3. – С. 109-113. 11. Закон України "Про судову практику у справах про банкрутство" № 2453 – VI від 07.07.2010. – Режим доступу: <http://www.portal.rada.gov.ua>.

Надійшла до редколегії 01.06.11

А. Касумова, асп.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ОСОБИ НА СКАРГУ

Розглянуто проблемне питання міжнародно-правового механізму реалізації права особи на скаргу. Проаналізовано міжнародні нормативно-правові акти, в яких закріплено право особи на скаргу, а також органи і організації, до яких особа може звернутись із скаргою в разі порушення її прав і свобод. Визначено особливості процедури подачі скарги до міжнародних судових установ. Внесено пропозиції щодо приведення Кримінально-процесуального кодексу та інших законів України у відповідність до міжнародних обов'язків і зобов'язань України за міжнародно-правовими актами з прав людини.

Ключові слова: право особи на скаргу, міжнародні нормативно-правові акти, захист прав і свобод, кримінальний процес.

Рассмотрен проблемный вопрос международно-правового механизма реализации права человека на жалобу. Проанализированы международные нормативно-правовые акты, в которых закреплено право человека на жалобу, а также органы и организации, к которым лицо может обратиться с жалобой в случае нарушения его прав и свобод. Определены особенности процедуры подачи жалобы в международные учреждения. Внесены предложения по приведению Уголовно-процессуального кодекса и других законов Украины в соответствии с международными обязательствами Украины по международно-правовым актам по правам человека.

Ключевые слова: право личности на жалобу, международные нормативно-правовые акты, защита прав и свобод, уголовный процесс.

The questions of international legal mechanism of implementing the right to complain were considered. The international legal acts, which enshrined the right to complain, and agencies and organizations to which a person may submit a complaint in case violation of his rights and freedoms, has been analyzed. The major features of the complaint procedures for the submission into the international institutions have been identified. Contains proposals on bringing the Criminal Procedure Code and other legislation of Ukraine in accordance with the international obligations and commitments of Ukraine for the the international legal instruments on human rights.

Key words: the right to complain, international regulations, protection of rights and freedoms, criminal process.

Можливість особи звернутись зі скаргою до міжнародних установ є важливою гарантією захисту порушених прав і свобод громадянина. На даний момент поширеною є практика застосування міжнародно-правових норм судами України. Це значно розширює нормативно-правову базу з точки зору її тлумачення та безпосереднього застосування при підготовці та вирішенні конкретних справ у сфері захисту прав людини.

Інститут скарги, у тому числі його міжнародно-правовий аспект, розглядали такі вчені як М.В. Буромський, В.Г. Буткевич, В.Н. Денисов, О.М. Ерделевський, В.І. Євінтов, В.К. Забігайло, Л.Г. Заблоцька, М.Д. Загряцкий, В.Ф. Кавун, Л.М. Липачов, В.Є. Мармазов, А.С. Мацко, В.В. Міцик, В.І. Муравйов, І.С. Піляєв, П.М. Рабінович, Л.І. Ратнер, В.І. Ремнєв, Д.М. Супрун та інші. В міжнародно-правовій доктрині захисту прав людини право на скаргу досліджували М. Дженінгс, А.-М. Ла Роса, Р. Рот, М Хензелін тощо.

В кримінальному процесі України скарга на порушення прав і свобод людини подається у різних випадках, найчастіше – в разі порушення права особи на справедливий судовий розгляд, на жорстоке поводження, незаконне затримання або позбавлення волі, також коли особа не може повною мірою ознайомитися із матеріалами справ, робити з них виписки, знімати копії, подавати додаткові матеріали, заявляти клопотання, давати усні і письмові пояснення, висловлювати свої доводи, міркування з усіх питань, що виникають у ході розгляду кримінальної справи, у тому числі при проведенні експертизи, в разі порушення права на заперечення проти клопотань, доводів та міркувань інших учасників процесу, заявлення відводів у випадках, передбачених кримінально-процесуальним законодавством,

оскарження дії (бездіяльності) органів державної влади та їх посадових осіб тощо.

За інформацією Української Гельсінської спілки з прав людини за 2009-2010 роки, чинна влада "успадкувала" системні проблеми в царині прав людини, серед яких і порушення права на справедливий суд, і на захист від катувань та іншого насильства [3].

Право на скаргу необхідно розглядати як можливість особи звернутись до суду і правоохоронних органів у разі порушення її прав та охоронюваних законом інтересів. Це – конституційне право, оскільки в ч.1 ст.55 Конституції України зазначено: "Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб" [7]. Частина 3 ст. 55 Основного Закону передбачає, що кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна.

Дослідження права на скаргу, в тому числі міжнародно-правового аспекту його реалізації, є важливим, оскільки сьогодні трапляється все більше випадків системних і грубих порушень прав людини. Не знаходячи правового захисту в Україні, такі особи змушені звертатись зі скаргами до міжнародних установ. Це підтверджують і статистичні дані, наведені в щорічній доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Н.Карпачова зазначає, що на розгляді суддів Євросуду нині близько 11 тисяч заяв, поданих проти України. За кількістю звернень наша країна посідає четверте місце (після Росії, Туреччини та Румунії). Станом на